

Bronius Bušma

**Būk geras,
Jackau,
nemirk!**

Knvgute.it

Bronius Bušma
BŪK GERAS, JACKAU, NEMIRK!
Romanas

Romano herojai dvylikamečiai Karolis ir Jackus - skirtingų likimų berniukai, susiklosčius dramatiškoms aplinkybėms, tapę neišskiriamais draugais, - traukia per visą Lietuvą iš rytų į vakarus, į pajūrį, kur uoste jų esą laukia svajonių laivas iš Brazilijos, nuplukdysiąs juos į šalį, kurioje nėra nei skriaudų, nei neteisybės. Prie berniukų pakeliui prisideda Vilūnė, irgi nusprendusi ieškoti laimės toli nuo namų. Kelyje berniukų laukia daug įdomių pažinčių, nuotykių, išbandymų, pavojų ir atradimų.

Knygos autorius Bronius Bušma - rašytojas ir scenaristas, - be šio romano, yra parašęs apysakų paaugliams „Strazdanota vasara“ ir „Markizas - angelų karalius“. Kitos jo knygos: „Monologas savam kieme“, „Šventiškas interviu“, „Giminės“. B. Bušma - populiaraus TV seriale „Giminės“ scenarijaus autorius.

Viršelio dailininkas Leonardas Armonas

© Bronius Bušma, 2006

© Mintis, 2006, 2010

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

Prisipažįstu, pradėdamas rašyti knygą, net nemaniau turėsiąs kam nors dėkoti. Dabar tai darau su malonumu. Ir štai kodėl. Padėjęs paskutinį tašką, nesijaučiu šios knygos užbaigęs. Nuoširdžiai tikiu, kad knyga baigiama rašyti tik tada, kai ją užverčia skaitytojas. Šia prasme, gerbiamas SKAITYTOJAU, tave laikau knygos bendraautorium. Žinau, kad bendraautorių nuomonės ne visuomet sutampa, tačiau dėkoju už sugaištą laiką, kantrybę skaitant šią knygą. Padėką reiškiu vieninteliam patarėjui SIMONUI ir savo bičiuliams VIRGINIJAI ir ALGIMANTUI BUTVILAMS bei ARVYDUI ILGINIUI, finansiškai parėmusiems knygos leidimą.

B. B.

Kai gyvatė vaikuojasi, tai lipa į medį. Kai tik gyvatukas iš jos krenta, tai ji tą savo vaiką mirtinai kerta. Jei kuris gyvatukas išsprūsta, nukrenta ant žemės ir pabėga, tai tas ir užauga...

**Lietuvių liaudies
mitologinė
sakmė**

Pradžia

Visa ši istorija nutiko praėjusiame amžiuje, 1994 metų vasarą. Pasakodamas ją, kartais turėsiu grįžti keletą metų atgal, tačiau tai bus tik nežymūs epizodai iš mano gyvenimo. Parašiau „nežymūs“ ir susimąsčiau. Ne, vis dėlto taip nėra. Viskas, kas man atsitiko iki tų metų vasaros, taip pat yra be galo svarbu.

Beje, aš nesu nukriošęs senis ir šia istorija nė nemanau mokyti jaunesnių už save. Man tai visai nerūpi. Esu įsitikinęs, kad pasaulyje nieko nėra kvailesnio, kaip apsimesti teisuoliu ir mokyti kitus gyventi. Puikiai įsivaizduoju, kaip gali išvesti iš proto panašūs pasakymai: „Niekuomet nedaryk tokių klaidų kaip aš“. Arba: „Jeigu manęs nepa-

klausysi, turėsi gailėtis visą gyvenimą“.

Tokia gyvenimo nuostata aš vadovaujuosi nuo tos dienos, kai sutikau Jackų, vienintelį tikrą draugą. Jackus nepripažino nei moralų, nei pamokslavimų. Jie paprasčiausiai jam neegzistavo. Bet jeigu pasiprašydavai pagalbos, atlėkdavo kaip patrakęs. Kaip supratote iš pavadinimo, ši istorija būtent apie jį, Jackų, ir bus. Aišku, ne tik apie jį. Taupydamas laiką, dabar neminėsiu daugybės kitų savo pažįstamų, irgi svarbių šio pasakojimo personažų, be kurių, atvirai šnekant, niekaip neišsiversčiau, tačiau Jackus - vienintelis, dėl kurio apskritai sumaniau papasakoti šią istoriją.

Taigi, kaip jau minėjau, aš nesu linkęs mėginti ką nors šiame gyvenime keisti ir daryti jį tokį, kaip pats įsivaizduoju. Tam mažų mažiausiai turėčiau tapti svarbiu valstybės veikėju ar bent jau žymiu astrologu, kurio paistalus spausdina visi laikraščiai ir žurnalai.

Žinoma, kai kam galiu pasirodyti nenuoširdus. Iš tiesų kokio velnio gaišti šitiek laiko, atsisakyti begalės malonumų, sekinti save, kankintis ir nervintis, kas visuomet neišvengiamai nutinka, kai stengiesi sklandžiai parašyti kad ir menkiausią istoriją, neturėdamas jokio tikslo? Tai netiesa. Tikslą aš turiu, ir jis man yra labai svarbus. Noriu

papasakoti apie Jackaus teisybę. Būtent ji man ir yra svarbi. Nepamenu, kur tai atsitiko ir apie ką mudu tada kalbėjomės, bet man ligi šiolei įstrigusi Jackaus ištarta frazė:

- Jeigu Žemėje neliks teisybės, ja vėl vaikščios vieni dinozaurai!..

Visiškai pritariu, kad tokia mintis galėtų šauti į galvą bet kam - Jackui, kuriam tuomet, kaip ir man, buvo dvylika metų, darželinukui ar senam profesoriui. Bet reikėjo būti kartu ir išgirsti, kaip Jackus tai ištarė! Jis rėkte išrėkė tą frazę, lyg išprotėjęs. Apsiputojęs ir perpykęs skeryčiojosi, mosikavo kumščiais, tarsį grasindamas ir kažką kaltindamas, o aš raičiausi iš juoko, kad dėl tokios nesąmonės galima taip baisiai susinervinti. Šiandien, po dešimties metų, tai prisiminus manęs juokas nebeima. Negana to, mano paties elgesys tuomet atrodo ganėtinai kvailas, ir aš jaučiu sąžinės graužimą. Vis dėlto reikia pripažinti, kad tai velniškai puiki frazė, ar ne? Net neturint lakios fantazijos, lengvai galima sumoti, kas už jos slypi. Dabar dažniausiai ją prisimenu, kai pats savo kailiu patiriu kokią apgaulę ar niekšybę. Tada įsiuntu kaip bulius. Tačiau tai toli gražu visiškai nereiškia, jog mane pamažu užvaldo Jackaus, kovotojo už teisybę, dvasia. Atvirai prisipažįstu, tam aš neturiu tinkamų savybių. Dėl šios priežas-

ties niekuomet nesistengiau Jackaus nei mėgdžioti, nei būti kuo į jį panašus.

Man apskritai trūksta ryžtingumo, dėl ko neretai nukenčiu, nors mamytės sūneliu savęs irgi nepavadinčiau.

Tai aš sakau jau turėdamas omenyje praeitį, senų laikų, 1994 metų saulėtą pavasario dieną, kai Jackus ir aš pirmą kartą susitikome...

Jis - gryniausias lietuvis

Tą dieną, kai Jackus surado mane leisgyvį drybsant ant žemės šalia durpyno, ko gero, jau buvau visai arti mirties. Užsivertęs ant nugaros, nuvilko mane į kažkokios sodybos medinę trobą, paguldė į lovą, apklojo patalais ir pasakė:

- Dabar melskis, kad nereikėtų kviesti dūdorių...

Paskui sugirdęs visą molinį puodą karštos aviečių žagarų arbatos ir pažadėjęs greitai grįžti, kažkur išdūmė.

Kiek laiko praėjo, kol jis grįžo, neįsivaizdavau, nes man jau buvo viskas susimaišę. Lyg per miglą mačiau kažką šmirinėjant aplinkui, tačiau kas ir ką su manimi darė nesuvokiau. Iš visų pusių prie manęs sėlino tamsa, ir aš paklusau jos valiai - tarsi sūpynių sūpuojamas nugrimzdau gilion bedugnėn.

Miegojau ligi kitos dienos ryto.

Vėliau Jackus prisipažino naktį kelis kartus kėlęs pasiklaudyti, ar aš dar kvėpuoju.

Pabudęs pirmiausia priešais save palubėje pamačiau apmusijusią liustrą. Durų vietoje kabojo mėlyna gėlėta užuolaida. Už jos išgirdau neaiškius garsus. Pamažu suvokiau, kad tai kibirų,

puodų ir kitų rakandų barškėjimas. Supratau ten esant virtuvę.

Aš sukosėjau. Netrukus užuolaida prisiskleidė ir į kambarį įėjo Jackus. Vakarykštė diena man dar tebeplaukiojo kaip rūke, todėl išvydęs jį suabejojau, ar tikrai jis yra tas, kuris mane atnešė į trobą. Iš kur jam užteko jėgos? Jackus aiškiai buvo žemesnio už mane ūgio ir smulkesnio sudėjimo. Matyt, todėl į akis krito ir jo galinga ševeliūra. Kaip gyvas niekada nebuvau matęs tokių juodų ir blizgančių garbanotų plaukų. Čigonas, ne kitaip, pagalvojau.

- Gerai, kad atsibudai, - prašneko jis, - vis tiek būčiau pažadinęs. Laikas vaistus leisti.

Kol aš laukiau kambaryje pasirodant suaugusio žmogaus, Jackus nudaužė ampulę, pritraukė švirkštą vaistų ir kaip tikras daktaras, nusitaikęs prieš lango šviesą, čiurkštelėjo čiurkšlę pro adatą į viršų. Tada man dingtelėjo ne itin maloni mintis, kad jokie suaugusio žmogaus nebus. Jackus buvo nusprendęs pats viską atlikti. Bijot nebijojau, tačiau pasijutau tarsi bandomasis triušis. Knietėjo bent kiek pasišiaušti ir pasidomėti, kas jis toks, kad nesiklausęs, ar aš sutinku, gali leisti man vaistus. Prisiminęs, kad vakar vakare jis tai jau darė, truputį apsiraminau, tačiau vis dėlto nesusiturėjęs paklausiau:

- Iš kur žinai, kokius vaistus leisti?

- Nebijok, nenunuodysiu, - atsakė jis. - Gulkis ant pilvo.

Pakvipo spiritu, pajutau, kaip patrynė užpakalį, o tada - adatos dygtelėjimą.

Kol vėl verčiausi ant nugaros, jis jau buvo beišeinąs.

- Ei... - pašaukiau. - Kas toks esi?

Jis atsakė:

- Jackus.

Vadinasi, neapsirikau - čigonas! Visų čigonų vardai panašiai skamba.

Jis grįžo ir atsistojo prie lovos.

- Aš tave iš karto pažinau, kai tik pro žiūronus pamačiau einant į durpyną.

- Kaip galėjai pažinti, jeigu mes nė karto nebuvome susitikę? - nepatikėjau aš. Aiškiai čigonėlis meluoja!

Tačiau nė kiek ne mažiau už mane nusistebėjo ir jis:

- Taigi per televiziją tavo nuotrauką rodė! Prašė, jeigu kas ką žino apie tave, pranešti policijai. Tavo vardas - Karolis? Teisingai?

- Karolis...

- Matai, kad nepamelavau! - apsidžiaugė jis.

- Ar aš sakiau, kad pamelavai?

- Tai kas, kad nesakei, bet taip pagalvojai.

- Nieko aš nepagalvojau, - burbtelėjau prisiminęs, kaip mintyse pavadinau jį čigonu melagiu.

- Tikriausiai dar pamanei, kad aš esu čigonas?..

- staiga atspėjo mano mintis. Aš pratylėjau, tik pečiais nežymiai truktelėjau, o jis tęsė: - Visi taip pagalvoja ir ima prasivardžiuoti, kai pirmą kartą pamato, nes mano plaukai juodi kaip smala ir garbanoti. Bet aš esu gryniausias lietuvis. Ar tiki?

- Tikiu, - atsakiau, nors, atvirai pasakius, man buvo tas pats - tikėti ar netikėti. Jeigu jis ir čigonas, o lietuviu tik apsimetė, vis tiek nieko iš manęs pavogti negalėjo, nes nieko neturėjau.

Jackus nežymiai nusišypsojo. Buvo patenkintas mano atsakymu.

- Tada gerai... - ištarė. - Tau reikia pavalgyti. Iškepsiu miltinių blynų. Ar mėgsti?

- Ne.

- Nemėgsti? - juodos jo akys išsiplėtė, lyg būtų išgirdęs netikėčiausią naujieną. - Ot, cirkininkas! Iš kur aš tau ko kito paimsiu? Gal dar migdolų užsimanysi? Nieko neatsitiks, jei blynų pavalgysi. Užbarstysiu cukraus, kad skaniau būtų. Paskui vėl galėsi miegoti. Po dešimties dienų tavo plaučių uždegimo nė žymės neliks.

Jau vėl norėjo išeiti į virtuvę, bet aš jį sulaikiau:

- Kas tau sakė, kad aš sergu plaučių uždegimu?

- Kaip kas? Niekas. Kas daugiau gali būti, kai labai pakyla karštis ir diegia krūtinę? Jei pats nebūčiau sirgęs, nežinočiau. O gal norėjai, kad greitąją pagalbą pakviesčiau? Ką būtum skiedęs, kas toks esi ir iš kur atsiradai? Nemanyk, kad policininkams labai paprasta nosis nušluostyti...

- O kaip vaistų gavai, jeigu recepto neturėjai?

- Pazyčiau vaistinėje, kad motina mirs, jeigu vaistų negausiu, ir davė. Pinigus pažadėjau vėliau atnešti.

- Ir taip lengvai patikėjo?

- Gal tu kvailas? Žinoma, kad nepatikėjo. Vaistininkė irgi manė, kad aš vargšas čigonėlis, kur pasidėsiu motinai mirus. Būtum matęs, kvaišėlė, duodama vaistus, iš gailėsčio vos neapsiašarojo.

Jackus aiškiai didžiavosi tuo, ką padarė. Bet man neatrodė esąs pagyrūnas. Aš niekadęs nebūčiau gavęs vaistų. Be pinigų nebūčiau išdrįšęs nė prašyti. Vis dėlto reikėjo pripažinti, kad vaistus jis man suleido klasiškai. Nė kiek ne blogiau nei mūsų miestelyje pagarsėjęs daktaras Mincė.

- Pavalgęs blynų, turėsi išgerti avietžagarių arbatos. Reikia, kad pilve būtų kuo daugiau skysčio. Antraip neišprakaituosi, o be prakaito ligos

neišvarysi, - išdėstė prieš išeidamas į virtuvę.

Man beliko tiktai krapštytis pakaušį ir stebėtis Jackaus medicinos žiniomis.

Bet išėjęs po minutės vėl sugrįžo.

- Per daug dėl blynų nepyk, - paprašė. - Aš irgi blynų nemėgstu, bet kad nieko daugiau neturim. Rytoj iškepsiu gaigalą, pamatysi, valgysim pirštus apsilaižydami.

- Ką tokį? - nesupratau.

- Laukinį antiną, tai tas pats... - entuziastingai paaiškino Jackus. - Durpyne jų tiek ir tiek, negi nematei?

- Kaip tu juos pagausi? - pabandžiau nusijuokti, bet kaipmat užsikosėjau.

- Aš turiu medžioklinį dvivamzdį. Gaila, vienas vamzdis truputį sugedęs, ne visuomet iššauna, bet kitu puikiausiai galima gaigalą nupyškinti, kad tik pasisektų arti prisėlinti. Kai pasveiksi, jeigu panorėsi, eisim abu gaigalų medžioti. Dviem net geriau. Tu įbrisi į durpyną, pabaidysi, gaigalėlis išsigandęs pakils, aš - pykšt! - ir jau turime mėsytes. Liuks ar ne?

Pafantazavęs Jackus vėl pradingo už užuolaidos, tik šį kartą jau negrįžo...

Jo pasiūlymas kartu medžioti gaigalus man patiko, tačiau dar kartą murdytis durpyne neturėjau

jokio noro. Kam neteko pakliūti į tokią padėtį, tas nežino, ką reiškia klampoti ligi kelių po dvokiančią rudą marmalynę, kai dygliuotos krūmų šakos iki kruvinumo braižo visą kūną. Atvirai šnekant, vakar nė nepajutau, kaip atsidūriau durpyne. Iš pradžių ėjau puikiausiu keliuku, paskui jis siaurėjo, siaurėjo, kol pievoje visai išnyko, o aš, sustojęs pailsėti, akimirksniu prasmegau bemaž ligi bambos. Aplinkui nebuvo nė gyvos dvasios. Tik krūmai, kemsynai ir aukštos aštrios it peiliai pernykštės viksvos. Blogiausia, kad visai išseko jėgos. Liga jau įsibėgėjo. Kvėpuojant diegė krūtinę, o visą kūną krėtė drebulys. Nedaug trūko, kad būčiau pradėjęs dantimis kalenti. Laimė, susitvardžiau ir nepradėjau žliumbti. Bet kiek taip galėjau stovėti? Laukti, kol ateis kas ir išgelbės, irgi buvo kvaila. Kažin ar kas matė, kaip aš ten įmaknočiau. Net mirusio niekas nebūtų aptikęs. Tik kokie nors žvėrys. Lapės ir laukiniai šunys būtų sušveitę mane kaip didžiausią skanumyną. Žinoma, negyvas žmogus jokio skausmo nejaučia, todėl tai nė kiek manęs nebaugino. Vienu metu net mirtis pasirodė visai nebaisi. Gal taip atsitinka, kai ateina laikas mirti?